MALTA

QORTI CIVILI
PRIM' AWLA
(GURISDIZZJONI KOSTITUZZJONALI)

ONOR. IMHALLEF
GIANNINO CARUANA DEMAJO

Seduta tas-7 ta' Novembru, 2011

Rikors Numru. 60/2007

Anthony Attard, Anthony Attard, Armando Chircop u Antony Spiteri

Versus

***Unjoni Ħaddiema Magħqudin*, *Malta Maritime Authority* (li llum tidher flokha l-Awtorità għat-Trasport f'Malta), Onorevoli Prim' Ministru, il-Ministru għall-Kompetitività u l-Kommunikazzjonijiet, u l-Avukat Ġenerali**

F'din il-kawża l-atturi qegħdin jitolbu rimedju biex jitħares il-jedd tagħhom ta' proprjetà taħt l-art. 37 tal-Kostituzzjoni ta' Malta ["il-Kostituzzjoni"] u l-art. 1 tal-Ewwel Protokoll tal-Konvenzjoni Ewropea għall-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem u tal-Libertajiet Fondamentali ["l-Ewwel Protokoll"], u biex ma ssirx diskriminazzjoni kontriehom fit-tgawdija ta' dak id-dritt taħt l-art. 45 tal-Kostituzzjoni u l-

art. 14 tal-Konvenzjoni Ewropea għall-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem u tal-Libertajiet Fondamentali ["il-Konvenzjoni"].

1. Ir-Rikors Kostituzzjonali

L-atturi fir-rikors tagħhom tal-20 ta' Novembru 2007 igħidu illi huma lkoll *foremen* fix-xogħol tal-port u għandhom liċenza, li llum hija regolata taħt l-Ordinanza dwar il-Ħaddiema tal-Port ["Kap. 171"]. Huma jaħdmu għal rashom (*self-employed*) fl-interess tal-klijenti tagħhom mal-aġenti tal-vapuri, li għandhom il-jedd li jagħżlu lil min iridu bħala *foreman*. Sallum, il-*foremen* ma għandhom ebda restrizzjoni fuq meta għandhom jirtiraw, l-istess bħal kategoriji oħra li għandhom liċenza jew *warrant*.

Dan l-aħħar l-atturi ġew imsejħa mill-*Unjoni Ħaddiema Magħqudin* biex jaslu għal ftehim – li huma jgħidu li jriduh ħafna żewġt aħwa li daħlu dan l-aħħar u li għalhekk ma laħqux bnew klijentela daqs l-atturi, u bi qbil ukoll mal-awtoritajiet – li dawk li għalqu wieħed u sittin sena jkollhom jirtiraw waqt li l-oħrajn ikollhom offerta li jċedu l-liċenza u jieħdu kumpens.

L-atturi, li qabżu l-età ta' 61 jew huma qrib, opponew għal dan iżda l-unjoni qalet illi kellha l-maġġoranza u tista' tiffirma ftehim kollettiv, għalkemm l-atturi jgħidu illi ma tistax tagħmel dan għax tista' tagħmel ftehim kollettiv f'isem persuni li huma impjegati, mhux dawk li jaħdmu għal rashom, u l-atturi kisbu l-ħruġ ta' mandat ta' inibizzjoni biex iżommu milli jsir dan il-ftehim kollettiv.

Il-ministru wkoll hedded illi ma jġeddidx il-liċenzji. Saret ukoll emenda fil-Kap. 171 li tgħid illi l-ministru b'regolament jista' jistabilixxi meta l-*foremen* "jistgħu jirtiraw" għalkemm mhux meta "għandhom jirtiraw".

L-atturi komplew ifissru illi l-liċenza li għandhom hija dritt ta' proprjetà li ma tistax tiddeħdilhom jekk mhux skond il-liġi. Il-liġi tgħid meta liċenza ta' *foreman* tista' titteħidlu minħabba mġieba ħażina. Fil-każ tallum ma hemmx allegazzjoni ta' mġieba ħażina iżda ntqal biss illi hemm *foremen* żejda u għalhekk hemm bżonn tnaqqis. Għalhekk sar it-tentativ li jsir ftehim biex ikun hemm min jitlaq wara ħlas ta' kumpens waqt illi l-oħrajn iġibuhom li minħabba l-età tkun irtirata jew tiskadi l-liċenza.

Dan ma jkunx sar skond il-liġi jekk isir bis-saħħa ta' ftehim kollettiv, għax *union* tista' tagħmel ftehim kollettiv biss

meta jkollha l-maġġoranza tal-impjegati, waqt illi l-atturi jaħdmu għal rashom.

Lanqas ma jista' jingħad illi qiegħed isir fl-interess pubbliku. Qabel xejn, meta jkun hemm *redundancies* japplika l-prinċipju "*last in first out*", waqt illi fil-każ tallum sejjer jiġri bil-maqlub. L-atturi kollha ilhom jaħdmu bħala *foremen* u fl-1990 ġew regolarizzati bil-liċenza, billi l-liċenzji kienu ilhom xi ħamsa u għoxrin sena ma joħorġu. Wara l-2000, żewġt aħwa – Charles u George Portelli – ingħataw liċenza u issa tqiegħdu fuq kumitat biex fl-interess pubbliku jagħmlu ri-organizzazzjoni tal-qasam. Naturalment, dawn ma humiex sejrin jissuġġerixxu illi japplika l-prinċipju "*last in first out*".

Barra minn hekk, lanqas ma hu fl-interess pubbliku li jonqos in-numru ta' *foremen*; huwa biss fl-interess ta' dawk li jifdal, li jkollhom sehem akbar mill-istess kwantità ta' xogħol. L-argument tal-interess pubbliku, igħidu l-atturi, huwa wieħed fittizju u jaħbi l-intenzjoni vera.

L-atturi jgħidu wkoll illi ma hemmx proporzjonalità meta l-piż kollu jinxteħet fuqhom. Jekk il-liċenza tispiċċa ma' l-età ta' 61 sena dan imur kontra l-prinċipju li persuna tista' taħdem sa 65 sena, u wara tista' tibqa' taħdem u tieħu l-pensjoni. Li qiegħed isir huwa tentativ biex jittieħdu l-klijenti kollha ta' dawk li jaqbżu l-61 sena biex jingħataw lil ħaddieħor, u l-atturi jiġu għal kollox esklużi mix-xogħol għax ma jkunux jistgħu, minħabba l-età, jadattaw ruħhom għal xogħol ieħor għall-għajxien tagħhom u tal-familja, u dan iġib piż esaġġerat fuqhom. Lanqas ma hemm proporzjonalità meta, skond il-prattika u l-liġi fuq ix-xogħol, għandu jitħares il-prinċipju "*last in first out*"; ma hemmx proporzjonalità ma' kriterji milqugħa u magħrufa minn kulħadd.

It-tehdid li ma tiġġeddidx il-liċenza wkoll huwa vjolazzjoni potenzjali tad-dritt ta' proprjetà. Il-liċenza tiġġedded biex isir ħlas lill-erarju, u – bħal *warrant* ta' professjoni – ma tistax tittieħed lura jekk ma jkunx hemm raġunijiet gravi u speċjali għall-każ partikolari. Jekk ma jkunx hemm dawk ir-raġunijiet il-liċenza għandha tiġġedded, għax, igħidu l-atturi, it-tiġdid ta' liċenza huwa fil-fatt att unilaterali ta' dak li f'ismu tkun inħarġet, li għandu biss l-obbligu li jħallas il-miżata. Issa li, minħabba l-ħruġ ta' mandat ta' inibizzjoni, il-gvern ma wasalx biex tgħaddi tiegħu billi jiġi iffirmat

ftehim illegali, ma jistax jasal għall-istess għan illegali billi "jinqeda b'sotterfuġji". Dan, igħidu l-atturi, il-ministru ma jistax jagħmlu mhux biss għax ma għandux is-setgħa taħt il-liġi – li tagħtih is-setgħa li jagħmel regolamenti dwar meta *foreman* "jista' jirtira", mhux dwar meta "għandu jirtira" – iżda wkoll għax ma jistax jagħmel regolament biex iġiegħel bilfors persuna li taħdem għal rasha tirtira mix-xogħol: ma jistax jagħmel regolament li jisker id-dritt ta' proprjetà mħares taħt il-Kostituzzjoni u taħt il-Konvenzjoni. L-atturi jkomplu jgħidu illi dak li l-intimati jridu jagħmlulhom huwa diskriminatorju dwar id-dritt ta' proprjetà li hija l-liċenza, u għalhekk huwa bi ksur tal-art. 14 tal-Konvenzjoni moqri flimkien mal-art. 1 ta' l-Ewwel Protokoll. Dan ikun l-ewwel każ fejn ħaddiema li ma humiex impjegati jkunu mġiegħla jirtiraw. Igħidu wkoll illi hemm diskriminazzjoni bejn ix-xogħol fil-Port il-Kbir u dak fil-*Freeport*, kif ukoll illi hemm manuvrar biex, għal raġunijiet politiċi, issir diskriminazzjoni pożittiva favur xi wħud, li tfisser diskriminazzjoni negattiva kontra l-atturi. Effettivament il-ħsieb hu illi ċerti nies bħal George u Charles Portelli jkollhom garanzija ta' klijentela li sallum ma seħħilhomx li jibnu. Dak li hemm il-ħsieb li jsir huwa diskriminatorju kontra l-atturi minħabba l-i*status* tagħhom u minħabba konsiderazzjonijiet ta' qrubija politika. Din id-diskriminazzjoni ma għandha ebda proporzjonalità, bażi legali jew ġustifikazzjoni, u hija maħsuba biss biex issir diskriminazzjoni pożittiva favur xi wħud b'għoti ta' privileġġi msemmija fl-art. 45 tal-Kostituzzjoni.

2. It-Talbiet

Għal dawn ir-raġunijiet l-atturi qegħdin jitolbu illi din il-qorti:

1. tgħid illi l-liċenza li għandhom, u li ilha għandhom, l-atturi bħala *foremen* fix-xogħol tal-port hija dritt ta' proprjetà u ma tistax titteħdilhom ħlief kif stabbilit fil-liġi, meqjus ukoll l-art. 1 ta' l-Ewwel Protokoll;
2. tgħid illi kull ftehim, nuqqas ta' tiġdid tal-liċenza, jew li l-atturi jkunu mġiegħla li jirtiraw huma ksur tad-dritt imħares taħt l-art. 1 tal-Ewwel Protokoll u l-art. 37 tal-Kostituzzjoni, u li n-nuqqas ta' tiġdid tal-liċenza jew li l-atturi jkunu mġiegħla b'regolament li jirtiraw mix-xogħol huma ksur tal-art. 14 tal-Konvenzjoni meħud flimkien mal-art. 1 tal-Ewwel Protokoll, u l-art. 45 tal-Kostituzzjoni;

3. iżżomm lill-intimati milli b'xi mod iċaħħdu lill-atturi mid-dritt imsemmi fl-ewwel talba, la direttament u lanqas indirettament, billi jaslu f'xi ftehim ma' nies oħra li għandhom licenzja, jew billi ma tiġġeddidx il-liċenza tal-atturi, jew billi jsir regolament ħalli jġegħelhom jirtiraw mix-xogħol; u
4. minħabba l-urġenza tal-kwestjoni, u billi hemm fis-seħħ mandat ta' inibizzjoni, u biex ma titħalliex il-possibilità li b'nuqqas ta' tiġdid jew b'regolament isiru l-vjolazzjonijiet, tagħti *pendente lite* rimedji biex ma jinbidilx l-istat attwali, u b'hekk jinġiebu fix-xejn l-effetti tal-mandat u jitwettqu l-vjolazzjonijiet li dwarhom sar ir-rikors.
Dwar din l-aħħar talba ngħata provvediment b'dikriet tad-29 ta' Novembru 2007.
Wara li nfetħet il-kawża nħareġ l-Avviż Legali 437 tal-2007 – Regolamenti tal-2007 li jemendaw ir-Regolamenti dwar il-Ħaddiema tal-Port (Emenda Nru. 2) – li jrid li l-Ħaddiema tal-Port jirtiraw meta jagħalqu 61 sena. L-atturi għalhekk b'rikors tas-sitta ta' Mejju 2008 talbu illi mal-premessi għat-talbiet tagħhom fir-rikors ewlieni jiżdied dan li ġej:
«u peress li fil-mori tal-kawża daħal in effett l-Avviż Legali 437 tal-2007 taħt il-Kap. 171 li jagħmilha tassativa l-irtirar mal-61 sena ta' età;
«u minkejja li l-Att prinċipali fit-test malti tiegħu jagħti fakoltà lill-ministru li jagħmel regolamenti meta *foremen* jistgħu jirtiraw, fil-fatt bir-regolamenti 437 tal-2007 ġie impost li l-*foremen* ikollhom jirtiraw mal-għeluq tal-61 sena:»
u li tiżdied ukoll il-ħames talba li trid hekk:
«li l-Avviż Legali 437 tal-2007 huwa in vjolazzjoni tal-artikolu tal-Konvenzjoni u tal-Kostituzzjoni u speċjalment peress illi l-istess avviż legali ħareġ *oltre* l-poteri tal-ministru dwar il-poter tiegħu meta jista' jagħmel regolament meta *foreman* <u>jista'</u> jirtira u mhux <u>għandu</u> jirtira.»
Din it-talba kienet miċħuda b'dikriet mogħti fit-3 ta' Ottubru 2008 għar-raġuni illi talba għal dikjarazzjoni illi leġislazzjoni sussidjarja hija *ultra vires* taqa' fil-kompetenza ordinarja u mhux dik kostituzzjonali ta' din il-qorti. Dan id-dikriet iżda kien maqlub b'deċiżjoni tal-Qorti Kostituzzjonali tal-20 ta' Frar 2009 li laqgħet it-talba tal-atturi u għalhekk il-premessi u l-ħames talba mibjuġa fuq

għandhom jitqiesu parti mill-premessi u t-talbiet magħmula fir-rikors ewlieni.

3. It-Tweġiba tal-Prim'Ministru, il-Ministru għall-Kompetitività u l-Kommunikazzjonijiet, u l-Avukat Ġenerali

Il-Prim'Ministru, il-Ministru għall-Kompetitività u l-Kommunikazzjonijiet, u l-Avukat Ġenerali wieġbu fit-28 ta' Novembru 2007 u fit-22 ta' Ġunju 2009. Osservaw illi x-xogħol ta' *foreman* huwa regolat bil-liġi – il-Kap. 171 – li timponi xi kondizzjonijiet, fosthom dik illi ebda persuna ma tista' tagħmilha ta' *foreman* jekk ma jkollhiex liċenza għalhekk. Jiċħdu l-pretensjoni tal-atturi illi l-gvern huwa marbut illi jġedded il-liċenza minn sena għal sena; anzi, il-gvern għandu d-dmir illi, permezz tal-liċenza, jirregola t-tmexxija tal-portijiet fl-interess tal-pajjiż u l-ħajja ekonomika tiegħu. Igħidu illi waħda mill-konsiderazzjonijiet relevanti għad-deċiżjoni dwar jekk liċenza għandhiex tiġġedded hija marbuta ma' l-età. Dwar dan, it-tweġiba tgħid hekk:

«Waħda mill-konsiderazzjonijiet rilevanti għad-deċizjoni dwar jekk liċenzja għandhiex tiġġedded jew le hija dik relatata mal-fatt illi l-*foreman* in kwistjoni jkun laħaq l-età normali tal-irtirar.

«Għad illi l-età ta' irtirar ta' wieħed u sittin sena hija stabbilita għall-ħaddiema tal-port u mhux għall-*foremen* dik l-età (anke *ut sic* u mingħajr il-bżonn illi tiġi ippruvata xi inabilità partikolari) hija konsiderazzjoni rilevanti għad-deċiżjoni dwar jekk l-liċenza ta' *foreman* għandhiex tiġġedded jew le meta tintlaħaq dik l-età.

«Huwa ċertament fl-interess pubbliku illi x-xogħol fil-port isir min nies illi jkunu ta' età lavorattiva u huwa assurd anke illi qiegħda tigi akkampata pretensjoni għal liċenzja infinita ħlief forsi għall-finalità imposta mill-istess natura fuq il-bniedem.

«Huwa ukoll fatt risaput illi l-għoti ta' liċenzi favur persuni li ma humiex ta' età lavorattiva huwa propens li jwassal għall-abbuż u għall-parassitiżmu fis-sens illi dawk il-persuni, għax ma jifilħux u għax il-bniedem ma jibqax li jkun, ma jibqgħux jagħmlu x-xogħol li suppost jagħmlu u jibdew jikkunsidraw xogħolhom bħala sempliċi negozju fejn huma jaqilgħu l-flus sempliċement billi jlaqqgħu nies oħra biex jagħmlu x-xogħol u jinkassaw qligħ minn fuq ix-

xogħol ta' ħaddiehor. Tali deġenerazzjoni hija soċjalment u ekonomikament noċiva u huwa evidenti illi l-gvern għandu kull dritt jipprova jevitaha sew jekk timmaterjalizza kif ukoll jekk ikun hemm perikolu li timmaterjalizza.

… … …

«… … … Li tgħid illi liċenza hija fattur essenzjali fil-qligħ tal-għixien ċertament ma hijiex l-istess ħaġa bħal meta tgħid illi liċenza għandha tinżamm għal dejjem u li d-detentur tagħha qatt ma jista' jirtira.

«Anke r-referenza *in extremis* għall-prinċipju "*last in first out*" ma tagħmel l-ebda sens fil-kuntest tal-fatti ta' din il-kawża. Kieku kellu jiġi applikat dan il-prinċipju, flok ma jirtiraw l-anzjani, bħal ma jiġri f'kull post tax-xogħol, jirtiraw iz-zgħar u n-nies fl-età lavorattiva u l-anzjani jibqgħu hemm.

«Illi [t-tentativ] sabiex ir-rispett ta' età tal-irtirar jitpinġa bħala aġir motivat minn motivi mhux xierqa billi jitpinġa bħala eżerċizzju li huwa propost biss biex jiġu vantaġġjati żewġ persuni partikolari, li ma humiex fil-kawża u li fuqhom sar attakk gratuwitu fir-rikors promotur, huwa ukoll svijat u irrilevanti.

«Huwa manifest illi l-imsemmija tnejn min nies m'humiex l-uniċi persuni li se jibqgħu jaħdmu ta' *foremen* jekk tiġi rispettata età tal-irtirar. Apparti minn hekk dawn it-tnejn min-nies ikunu wkoll soġġetti għall-istess limitu tal-età. Huwa ukoll infondat illi azzjoni tal-amministrazzjoni magħmula bi qbil mal-maġġoranza kbira tal-*foremen* titpinġa bħala waħda ta' abbuż ta' poter għall-benefiċċju ta' tnejn min-nies meta huwa ċar u mill-iżjed loġiku illi r-rispett ta' età tal-irtirar hija ħaġa mill-iżjed normali fil-ħajja lavorattiva ta' kulħadd.»

Il-Prim'Ministru, il-Ministru għall-Kompetitività u l-Kommunikazzjonijiet, u l-Avukat Ġenerali għalhekk ressqu dawn l-eċċezzjonijiet:

«Illi r-rispett ta' età ta' irtirar għall-*foremen* tal-port ma jqajjem ebda kwistjoni ta' nuqqas ta' rispett għad-dritt fondamentali għat-tgawdija tal-proprjetà kif protett fl-artikolu 1 ta' l-Ewwel Protocol tal-Konvenzjoni Ewropeja u mill-artikolu 37 tal-Kostituzzjoni u/jew ta' l-istess dritt moqri flimkien mad-dritt għall-protezzjoni minn diskriminazzjoni (art. 14 Konv. u art. 45 Kost.) u illi n-nuqqas ta' tiġdid tal-liċenza *oltre* ċerta età bl-ebda mod ma jikkostitwixxi teħid

jew anke kontroll ta' użu ta' proprjetà. Illi tali nuqqas ta' tiġdid lanqas ma jikkostitwixxi ksur ta' xi aspettativa leġittima billi l-unika aspettativa leġittima illi għandu d-detentur ta' tali liċenza huwa illi [jużufruwixxi minnha] sakemm tiskadi; u

«Illi l-gvern għandu kull dritt illi, kemm b'liġi, kemm b'regolament kif ukoll b'att amministrattiv, jenforza età raġonevoli ta' irtirar bħal ma hija l-età ta' wieħed u sittin sena, li hija l-età ta' irtirar tal-ħaddiema tal-port u ta' numru kbir ta' ħaddiema f'dan il-pajjiż.»

4. *It-Tweġiba tal-*Unjoni Ħaddiema Magħqudin

L-*Unjoni Ħaddiema Magħqudin* ukoll wieġbet fit-28 ta' Novembru 2007 u ressqet dawn l-eċċezzjonijiet:

1. l-eċċipjenti ma hijiex kontradittur leġittimu għax ma għandha ebda setgħa fuq il-jeddijiet li jridu li jitħarsu l-atturi, li jistgħu jinkisru mhux b'xi ftehim li tidħol fih l-eċċipjenti iżda *se mai* jekk u meta l-gvern joħroġ ir-regolamenti kontestati;
2. l-azzjoni hija intempestiva għax il-jeddijiet tal-atturi għadhom mhux mittiefsa u ma hemm ebda prova illi sejrin jinbidlulhom il-jeddijiet li għandhom illum;
3. [it-tielet eċċezzjoni hija essenzjalment l-istess bħall-ewwel waħda];
4. ma hux minnu illi liċenza hija "proprjetà" mħarsa taħt l-art. 1 tal-Ewwel Protokoll;
5. [il-ħames eċċezzjoni fis-sustanza wkoll hija l-istess bħall-ewwel waħda];
6. ma hux minnu illi l-eċċipjenti sejra tapplika l-prinċipju "*last in last out*";
7. [is-seba' eċċezzjoni wkoll, essenzjalment, hija bħall-ewwel waħda];
8. [it-tmien eċċezzjoni wkoll hija bħall-ewwel waħda];
9. ladarba ma ġiex provat illi liċenza hija mħarsa bħala dritt ta' proprjetà taħt l-art. 1 tal-Ewwel Protokoll, u ladarba l-art. 14 tal-Konvenzjoni jħares kontra diskriminazzjoni fit-tgawdija ta' jeddijiet imħarsa taħt il-Konvenzjoni, ma hemmx bażi fil-fatt u fid-dritt għall-applikazzjoni tal-art. 14 tal-Konvenzjoni;
10. għalkemm hemm differenza bejn it-test malti tal-art. 17(*b*) tal-Kap. 171 – li jgħid illi l-ministru jista' jagħmel regolamenti "biex jistabbilixxu … … … l-età li fiha *foremen* impjegati minn kuntrattur jistgħu jirtiraw" – u dak

ingliż – li jgħid li jista' jagħmel regolamenti "for … … … the determination of the … … … age at which foremen employed by a contractor shall retire from work" – u għalkemm jipprevalixxi t-test malti, madankollu t-test ingliż huwa "indikazzjoni tat-tifsira" u "jindika d-diskrezzjoni assoluta li għandu l-ministru";

11. l-eċċipjenti tirrappreżenta l-ħaddiema kollha b'mod ugwali u sabiex tfittex l-aħjar interessi tagħhom, u ma għamlet ebda diskriminazzjoni; u

12. ir-rimedji mitluba mill-atturi jistgħu jinħgataw biss mill-awtoritajiet u mhux mill-eċċipjenti.

5. It-Tweġiba tal-Awtorità Marittima ta' Malta

L-Awtorità Marittima ta' Malta (li llum tidher flokha l-Awtorità għat-Trasport f'Malta) wieġbet fit-28 ta' Novembru 2007 u fil-25 ta' Ġunju 2009. Wara li fissret x'wassal għall-kwistjoni tallum ressqet eċċezzjonijiet li fis-sustanza huma dawn:

1. ir-rimedju li qegħdin jitolbu l-atturi – illi għandhom jedd illi l-liċenza tagħhom tiġġedded għal dejjem – imur kontra l-liġi li fil-Kap. 171 tgħid illi l-liċenza tiġġedded kull sena;

2. il-qorti għandha s-setgħa li tistħarreġ dwar kif il-ministru jinqeda bis-setgħa li joħroġ regolamenti iżda mhux li żżommu milli jinqeda b'dik is-setgħa li tagħtihielu l-liġi;

3. illi l-età tal-irtirar tkun ta' 61 sena jirrifletti kemm il-liġi u kemm dak li ftiehmu fuqu l-biċċa l-kbira tal-*foremen.*

6. Il-Fatti tal-Każ

Il-fatti li wasslu għall-kawża tallum seħħew hekk: Il-gvern kellu l-ħsieb li jagħmel riforma fix-xogħol tal-port u, għalkemm kellu s-setgħa li jagħmel hekk b'leġislazzjoni, deherlu li kien aktar xieraq li r-riforma jagħmilha bi qbil ma' rappreżentanti ta' dawk li jaħdmu f'dak il-qasam. Għalhekk saru taħdidiet għal dan il-għan u f'dawn it-taħdidiet l-*Unjoni Ħaddiema Magħqudin* kienet tieħu sehem fl-interess tal-*foremen* tal-ħaddiema tal-port billi dawn, fil-biċċa l-kbira tagħhom, kienu msieħbin magħha.

Fost il-miżuri li sar qbil dwarhom kien hemm dik illi l-*foremen*, bħall-ħaddiema l-oħra tal-port, jirtiraw meta jilħqu l-età ta' 61 sena; dawn il-miżuri illum ġew implementati fl-Avviż Legali 437 tal-2007 li nħareġ taħt l-art. 17 tal-Kap. 171. L-atturi lkoll għalqu l-61 sena u

għalhekk jintlaqtu b'din l-emenda, li jgħidu li ċċaħħadhom mill-proprjetà tal-liċenza u hija kontradittorja. Ma huwiex kontestat illi, ukoll qabel ma nħareġ dan l-avviż legali, il-liċenza ta' *foremen* tal-ħaddiema tal-port kienet tingħata għal sena u tiġġedded minn sena għal sena u dik tal-atturi, bħal tal-*foremen* l-oħra, għalqet fil-31 ta' Diċembru 2007. Billi fl-1 ta' Jannar 2008 ġà kellhom 61 sena jew aktar, il-liċenza ma ġġedditilhomx minn dakinhar, ħlief għall-attur Armando Chircop, li għalaq 61 sena fit-23 ta' April 2008 u l-attur Anthony Spiteri li għalaq 61 sena f'Diċembru 2008.

Waqt is-seduta tat-12 ta' Novembru 2010 il-partijiet qablu illi f'dan l-istadju tingħata sentenza dwar jekk kienx hemm ksur ta' jeddijiet fondamentali iżda, jekk jinstab li kien hemm dak il-ksur, ma tingħatax ukoll sentenza dwar rimedju.

7. Dwar il-ħames Talba tal-Atturi

Il-ħames talba tal-atturi trid illi l-qorti tħassar l-Avviż Legali 437 tal-2007 għax *ultra vires*. Dwar kif għandha tiftehem din it-talba l-Qorti Kostituzzjonali fid-deċiżjoni tagħha tal-20 ta' Frar 2009 qalet hekk:

«… … … Huwa minnu li, normalment, kawża għal dikjarazzjoni li liġi sussidjarja hija *ultra vires* il-liġi prinċipali ma timportax bħala konsegwenza neċessarja leżjoni ta' drittijiet fondamentali; iżda, mill-banda l-oħra, lanqas jista' jiġi eskluż aprioristikament li tali liġi sussidjarja, jekk tkun hekk *ultra vires*, tkun tista' twassal għal tali leżjoni, u dan speċjalment fid-dawl ta' dak li hu impliċitu għall-finijiet tal-Artikolu 1 tal-Ewwel Protokoll tal-Konvenzjoni – *assumendo*, għall-grazzja tal-argument, li l-liċenzja li jivvantaw ir-rikorrenti hija "possediment" għall-finijiet ta' dana l-artikolu, *"[d]eprivations of property must also conform with requirements of lawfulness, both as regards the existence of a basis for the measure in domestic law and the requisite quality of the law*." Fiċ-ċirkostanzi partikolari ta' dan il-każ, u speċjalment fid-dawl tal-premessi u t-talbiet kif miġjuba fir-rikors promotorju, inkluża t-tielet talba, it-talbiet kif miġjuba fir-rikors tas-6 ta' Marzu 2008 kellhom jintlaqgħu.»

Dan, fil-fehma ta' din il-qorti, jfisser illi l-eżerċizzju li għandu jsir ma huwiex biss jekk l-avviż huwiex tassew *ultra vires* – li kien ikun biżżejjed biex l-avviż legali

jitħassar li kieku din il-kawża kienet waħda fil-kompetenza ordinarja ta’ din il-qorti – iżda wkoll jekk jolqotx dritt ta’ proprjetà għax, f’dak il-każ, l-indħil fil-proprjetà – ukoll jekk ir-raġuni għalih tkun waħda tajba – xorta jkun bi ksur tal-jedd ta’ proprjetà għax ma jkunx sar bis-saħħa ta’ liġi li tiswa.

Li rridu naraw qabel xejn mela hu jekk liċenza hijiex dritt ta’ proprjetà jew “possidiment” għall-għanijiet tal-art. 1 tal-Ewwel Protokoll.

8. Dwar jekk il-Liċenza ta’* Foreman *tal-Ħaddiema tal-Port hijiex Dritt ta’ Proprjetà

Dwar jekk liċenza ta’ *foreman* tal-Ħaddiema tal-Port titqiesx proprjetà jew “possidiment”, il-Qorti Kostituzzjonali, f’sentenza mogħtija fl-1 ta’ Ottubru 2009 fil-kawża fl-ismijiet Victor Spiteri *v.* Avukat Ġenerali *et* – kawża li, bħal din tallum, kienet dwar jekk l-Avviż Legali 437 tal-2007 jiswiex, safejn irid li lil *foremen* ta’ Ħaddiema tal-Port ma tiġġeddidilhomx il-liċenza meta jagħalqu 61 sena – qalet hekk:

«Li l-liċenzja ta’ negozju għandha titqies bhala possediment tutelabbli hu *ormai* stabbilit fil-ġurisprudenza. Liċenzja għandha valur monetarju li biha persuna taqla’ l-għixien tagħha u tal-persuni li tħaddem jew li jiddependu minnha. Liċenzja hija neċessarja biex persuna topera u għandha valur ekonomiku. F’dan is-sens il-Qorti ta’ Strasbourg kemm-il darba ddeċidiet li *according to its case-law, the termination of a licence to run a business amounts to an interference with the right to the peaceful enjoyment of possessions guaranteed by Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention*.

«Fil-każ in eżami l-qorti trid tara jekk in-nuqqas ta’ tiġdid tal-liċenzja li kellu r-rikorrent kienx jammonta għal teħid jew indħil fil-possediment tar-rikorrent. Biex liċenzja titqies li hija possediment din trid tkun attwalment ġiet maħruġa favur il-persuna li jkollha n-negozju inkwantu li huwa bil-ħruġ ta’ din il-liċenzja li dik il-persuna tirrealizza l-potenzjal li tgawdi l-proprjetà tagħha b’ċertu mod u mhux b’mod iehor. Hu risaput ukoll, però, li l-aspettattiva waħeda li persuna tingħata l-liċenzja ma tistax titiqies bhala possediment fiha nfisha u li *‘Expectations’ do not have the degree of concreteness to bring them within the idea of ‘possessions’.*

«Fil-każ in eżami, fil-fehma tal-qorti, ir-rikorrent ma kellux biss aspettattiva, *cioè mere expectation* li l-liċenzja tiġeddidlu. Hu kien ilu bil-liċenzja kważi ħamsin sena u kull sena din kienet tiġġedded bla problemi ta' xejn sa mill-1958, *cioè* minn meta kellu 18-il sena. *Inoltre*, bħala *self-employed*, u bħal kull *self-employed* ieħor, ma kien hemm ebda impożizzjoni fuqu li biha jiġi mwaqqaf mill-eżerċizzju tax-xogħol tiegħu għax ma kien hemm ebda żmien stipulat li fih kellu jirtira. Ir-rikorrent ma kienx qed jistenna li kien se jiġi mġiegħel jirtira minhabba l-età meta hu dejjem osserva l-kundizzjonijiet li kellu fil-liċenzja. Fil-fehma tal-qorti l-aspettattiva tar-rikorrent kellha "*degree of concreteness*" konsiderevoli.
«Il-liċenzja li kellu r-rikorrent kienet waħda li kienet tiġġedded sakemm huwa jissodisfa l-kundizzjonijiet imsemmija fil-liċenzja li kellu. Ma ġiex kontestat li r-rikorrent dejjem issodisfa l-kundizzjonijiet imposti fuqu fil-ftehim li kien marbut bih, u l-liċenzja dejjem iġġeddet *as a matter of course*. … … … Jirriżulta għalhekk li l-unika raġuni għaliex ma ġġedditx il-liċenzja wara li daħal fis-seħħ l-Avviż Legali 327/2007 kienet minħabba l-kundizzjoni ġdida dwar l-età ta' ritrar. Din il-kundizzjoni ma kinitx xi kundizzjoni li kien hemm fil-ftehim oriġinali li kellu r-rikorrent, u r-regolament introdott ma kienx jinvolvi biss sempliċi tibdil fil-kundizzjonijiet imma kienet effettivament żjieda fil-kundizzjonijiet li ġabu fix-xejn il-liċenzja li r-rikorrent kellu. B'dik il-kundizzjoni r-rikorrent spiċċa ma jistax jaħdem bħala *foreman* liċenzjat b'konsegwenza ta' telf finanzjarju u dan mingħajr ma ġie bl-ebda mod kompensat. Il-kundizzjoni introdotta kienet tekwivali għall-kanċellament tal-liċenzja li kellu.
«Għalhekk il-qorti tikkonkludi li r-rikorrenti kellu "possediment" tutelabbli u dritt ta' proprjetà li ġie mittiefes. Ma kinitx sempliċement kwistjoni li ma ġietx rinnovata liċenzja imma kien hemm indħil fid-dritt ta' proprjetà.»
Din il-qorti taqbel ma' din il-konklużjoni u tgħid illi l-liċenza li kellhom l-atturi qabel din ma ġġedidtx aktar hija jedd ta' proprjetà u "possediment". Taqbel ukoll illi n-nuqqas ta' tiġdid ta' liċenza għall-għanijiet tal-kawża tallum jiswa daqs teħid tal-liċenza. Għalhekk ma setax sar jekk mhux bis-saħħa ta' liġi li tiswa ladarba, kif qalet il-Qorti Kostituzzjonali fid-deċiżjoni tal-20 ta' Frar 2009,

"deprivations of property must also conform with requirements of lawfulness, both as regards the existence of a basis for the measure in domestic law and the requisite quality of the law".

***9. Dwar jekk l-A.L. 437 tal-2007 huwiex* ultra vires**

L-Avviż Legali 437 tal-2007 inħareġ taħt l-art. 17 tal-Kap. 171 illi jgħid hekk:

17. Il-Ministru jista' jagħmel regolamenti għall-esekuzzjoni tad-disposizzjonijiet ta' din l-Ordinanza, u, mingħajr ħsara għall-ġeneralità ta' 'l fuq imsemmi, biex -

… … …

(*b*) … … … jistabbilixxu … … … l-età li fiha *foremen* impjegati minn kuntrattur jistgħu jirtiraw;

Kif sewwa qalu l-partijiet, it-test ingliż ma jgħidx l-istess ħaġa għax jagħti lill-ministru s-setgħa li b'regolamenti jistabilixxi meta l-*foremen* "għandhom", mhux "jistgħu", jirtiraw:

17. The Minister may make regulations for carrying the provisions of this Ordinance into effect, and, without prejudice to the generality of the foregoing, for -

… … …

(*b*) providing for … … … the determination of … … … the age at which foremen employed by a contractor shall retire from work;

Fil-parti li hija relevanti għall-għanijiet tal-kawża tallum, ir-reg. 6 tar-Regolamenti dwar il-Ħaddiema tal-Port [L.S.171.02] kif emendat bl-Avviż Legali 437 tal-2007 igħid hekk:

6. (2) L-Awtorità [għat-Trasport f'Malta] ma għandhiex toħroġ liċenza skond dan ir-regolament jekk ma tkunx sodisfatta li l-persuna li tapplika għal liċenza –

… … …

(*d*) ma jkunx għadu laħaq l-età tal-pensjoni statutorja;

Fi kliem ieħor, ir-regolament qiegħed jistabilixxi l-età meta l-*foreman* għandu jirtira (għax wara dik l-età ma tiġġedidlux il-liċenza) u mhux meta jista' jirtira. Dan, igħidu l-atturi, imur lil hemm mis-setgħa mogħtija mil-liġi ewlenija. Il-konvenuti, min-naħa l-oħra, igħidu li dak li jridu l-atturi hija interpretazzjoni mekkanika. Tassew illi t-test malti jegħleb fuq dak ingliż, iżda t-test ingliż ma għandux jiġi skartat għax huwa indikazzjoni ċara ta' x'kellu f'moħħu l-leġislatur. Barra minn hekk, l-interpretazzjoni li

jridu l-atturi hija assurda għax, jekk tiftehem letteralment, tkun tfisser li *foreman* ikun jista' jirtira biss meta jilħaq l-età stabbilita fir-regolament u mhux qabel.

L-argumenti tal-atturi huma tajbin u validi; madankollu trid tqis ukoll illi hawnhekk għandha eżerċizzju mill-esekutiv ta' setgħa li proprjament hija dik tal-organu leġislativ tal-istat, u għalhekk l-esekutiv jista' jinqeda b'dik is-setgħa biss safejn iddelegata lilu. Fejn il-kliem tal-liġi huwa ċar, b'mod li l-intenzjoni tal-leġislatur tidher ċara, ma għandux jitwessa' b'interpretazzjoni mingħajr ma b'hekk jitqiegħed f'perikolu l-ekwilibriju bejn is-setgħat tal-organi tal-istat għax jiġu użurpati setgħat li huma tal-organu leġislativ.

Fil-każ tallum il-kliem tal-liġi huwa ċar: il-ministru jista' b'regolament jistabilixxi meta *jista'* u mhux meta *għandu* l-*foreman* jirtira bl-età – din kienet l-intenzjoni tal-leġislatur kif espressa fil-kliem minnu magħżula; minflok, il-ministru bir-regolament stabilixxa meta *għandu* jirtira. Dan ma ngħatax is-setgħa li jagħmlu u għalhekk ir-regolament safejn jistabilixxi l-età meta *foremen* tal-ħaddiema tal-port għandhom jirtiraw, ma jiswiex bħala att leġislativ.

Għalhekk, kull indħil li jsir fil-jedd tal-atturi għal-liċenza, ladarba jkun sar mingħajr is-saħħa ta' liġi, ikun illeġittimu, u għalhekk bi ksur tal-jedd għall-proprjetà. Billi iżda l-avviż legali, safejn jistabilixxi l-età meta *foremen* tal-ħaddiema tal-port għandhom jirtiraw, ma jiswiex, ma jista' jkollu ebda effett, diskriminatorju jew mhux. Għalhekk, ma huwiex meħtieġ illi l-qorti tistħarreġ dwar l-ilment tal-atturi taħt l-art. 14 tal-Konvenzjoni.

10. Konklużjoni

Il-qorti għalhekk tgħid illi nkiser il-jedd tal-atturi għall-ħarsien tal-proprjetà tagħhom taħt l-art. 37 tal-Kostituzzjoni u l-art. 1 tal-Ewwel Protokoll, safejn, bis-saħħa tal-Avviż Legali 437 tal-2007 li ma jiswiex għax *ultra vires* f'dik il-parti tiegħu li jistabilixxi l-età meta l-atturi kellhom jirtiraw mix-xogħol, ma iġġedditx il-liċenza tagħhom ta' *foremen* tal-Ħaddiema tal-Port. Billi l-istess avviż legali, f'dik il-parti msemmija, ma jiswiex u ma għandu ebda effett, diskriminatorju jew mhux, ma tqisx it-talba taħt l-art. 14 tal-Konvenzjoni.

Għal dan il-ksur għandu jwieġeb il-Gvern ta' Malta li, f'din il-kawża, jidhru għalih il-Prim'Ministru, il-Ministru għall-Kompetitività u l-Kommunikazzjonijiet u l-Avukat Ġenerali

iżda ma jwiġbux għalih il-konvenuti *Unjoni Ħaddiema Magħqudin* u l-Awtorità għat-Trasport f'Malta billi ma kinux dawn li ħarġu l-avviż legali.
Tordna li jitkompla s-smigħ għall-għanijiet ta' trattazzjoni dwar rimedju xieraq għal dan il-ksur, u tipprovdi dwar l-ispejjeż fis-sentenza finali.

< Sentenza In Parte >

--------------------------------TMIEM--------------------------------